

только чему и как научить, но и какие качества и какими путями (методами) их воспитать и развить у будущих преподавателей экономики.

Summary

The article focuses on proving the professional and personality growth for future teachers of innovative type in the economic university following the implement into the study course «Methodology of economic teaching» techniques of the development of economic thinking. Due to concord of objectives and the synergetic effects «Methodology of economic teaching» is formed not only in what way and how to teach, but what skills and methods are used and which train students to be the best teachers of economic science.

Ключові слова: професійне та особистісне зростання, методика викладання економіки, економічне мислення.

Ключевые слова: профессиональный и личностный рост, методика преподавания экономики, экономическое мышление.

Key words: professional and personality growth, methodology of economic teaching, economic thinking.

Подано до редакції 09.10.13.

УДК 378.147.001.13

© 2013

Гонтаренко І.С.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми у загальному вигляді... Швидкі темпи розвитку сучасної науки та техніки й зростання кількості інформації у світі потребують якісно нового рівня викладання як базових, так і фахових дисциплін.

Відповідно до вимог Болонської декларації, спрямованої на формування загальноєвропейської системи освіти, нові стратегічні орієнтири розвитку сучасної освіти в Україні зумовили необхідність пошуку нових методик практичної підготовки майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін. На сучасному етапі необхідною засадою навчання є впровадження таких методик, які б більш ефективно розкривали потенціал студентів, їх інтелектуальні, творчі якості та сприяли підвищенню мотивації до вивчення гуманітарних дисциплін, спонукали до творчого пошуку та самовдосконалення, сприяли б ефективному навчальному процесу.

Отже, згідно з різноманітними та різноспрямованими вимогами сучасного життя, потребами ринку праці в творчих фахівцях модернізація освіти, в першу, чергу передбачає оновлення змісту навчання, надає йому діяльнісний, розвиваючий, культуровідповідний характер. У даному контексті застосування методу проектів сприяє розвитку творчого потенціалу особистості студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Останнім часом метод проектів набуває все ширшого застосування в навчанні. Про це свідчать публікації Е. Арванітопуло [1], Н. Гальської, І. Деркач, Є. Полат та ін. [5, с. 6].

У роботах приділено увагу питанню використання методу проектів. Але невивченим раніше залишається питання застосування методу проектів в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є здійснення аналізу основ застосування методу проектів для підвищення ефективності вивчення майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін.

Завдання роботи: розглянути історію появи методу проектів та визначити його переваги; виділити етапи реалізації методу проектів; класифікувати методи проектів за видами; розглянути специфіку застосування методу проектів при вивченні іноземної мови; проаналізувати практичний досвід з використання методу проектів у педагогічній діяльності.

Висновки... Як відомо, метод проектів як один із шляхів активізації пізнавальної діяльності студентів та інтенсифікації навчання був запропонований на початку XX сторіччя американським педагогом У. Кілпатріком, згідно теорії якого, надання студентам можливості для самостійного отримання знань в процесі вирішення практичних завдань та проблем, які спонукали б до пошуку необхідної інформації у різних наукових джерелах, було головною метою цього методу, а завданням викладача є корегування діяльності студентів та їх консультування.

Наприкінці 80-х років XX століття в різних країнах світу метод проектів починає використовуватися для навчання як активний спосіб інтенсифікації навчальної діяльності студентів. В українській педагогіці використанню інноваційних методів навчання, до яких, у першу чергу, належить метод проектів, починає приділятися увага на початку 90-х років XX століття. Згідно з твердженням Є. С.Полат, уміння користуватися методом проектів є показником прогресивної методики навчання та розвитку майбутніх фахівців [6].

Все більшого поширення набуває метод проектів у системах освіти різних країн світу. Уважається, що причини цього криються не тільки у сфері педагогіки, але й у соціальній сфері. Це не стільки необхідність

передавати студентам суму тих чи інших знань, скільки навчити їх здобувати ці знання самостійно й використовувати для вирішення нових пізнавальних і практичних задач; актуальність розвитку в студентів комунікативних навичок, умінь працювати в різноманітних групах, виконувати різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника), долати конфліктні ситуації; необхідність широких людських контактів, знайомства з різними культурами, поглядами на одну проблему; значущість для діяльності людини умінь користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, аналізувати її з різних поглядів, висувати гіпотези, доходити висновків.

Методом проектів завжди передбачається вирішення певної проблеми. А вирішення проблеми передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних методів і засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань і умінь з різних сфер науки, техніки, культури. Результати виконаних проектів повинні бути “відчутними”: якщо це теоретична проблема – то конкретне її вирішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Висока якість підготовки майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін у галузі сучасної освіти повинна виявляти не тільки педагогічні умови та рівні його готовності до використання на практиці вже відомих способів вирішення педагогічних проблем, але й здатність до самостійного впровадження методу проектів, що сприяє забезпеченню ефективного професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Від того, наскільки майбутні вчителі ознайомлені з різними аспектами використання методу проектів і на якому рівні вони володіють ним, залежить успішне здійснення їхньої професійної діяльності.

Наведемо визначення методу проектів за трьома провідними дослідниками. За визначенням Є.С. Полат, проект являє собою сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об’єкта, предмету, створення різного роду теоретичного продукту. Це завжди творча діяльність. В основу методу проектів покладена ідея, що відображає сутність поняття “проект”, його прагматичну спрямованість на результат, який отримано при вирішенні тієї чи іншої практично значущої проблеми. Головним є те, що цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Є.С. Полат вважає що, в основі даної методики лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок студентів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення [3].

Е.Г. Арванітопуло зазначає, що метод проектів є системою навчання, в процесі якої студенти набувають знання, виконуючи практичні завдання (проекти), що поступово ускладнюються. Проект у навчанні можна визначити як комплекс вправ або завдань, які передбачають організовану, тривалу, значущу для студентів самостійну навчальну або дослідну діяльність, яка виконується як в аудиторії, так і в позааудиторний час [1, с.4].

На думку О.О. Геніке, метою методу проектів є стимулювання інтересів студентів до окремих проблем, що передбачають оволодіння ними певною сумою знань, та через проектну діяльність, яка включає практичне застосування самостійно набутих знань у процесі вирішення практичних завдань та проблем. Головною метою досліджуваного методу є наявність значимої проблеми, яка потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку її розв’язання, необхідності самостійної діяльності. За допомогою методу проектів майбутніх вчителів можна навчити: виявляти та визначати педагогічні, наукові та практичні проблеми; проводити їх аналіз; знаходити шляхи їх розв’язання; розвивати вміння шукати, аналізувати, працювати з новою інформацією; знаходити необхідне джерело, наприклад, дані в довідковій літературі або в засобах масової інформації; застосовувати отриману інформацію з метою розв’язання поставлених завдань [2].

Аналіз досліджень з питань класифікації проектів дає можливість запропонувати такі види проектів:

- за характером домінуючої в проекті діяльності: пошуковий, дослідницький, інформаційний, творчий, ігровий, конструкційний, практико-орієнтований, орієнтовний;
- за мірою реалізації міжпредметних зв’язків: монопредметний проект, у рамках однієї галузі знань, міжпредметний проект, на межі різних областей, позапредметний проект;
- за характером координації проекту, безпосередній – жорсткий або гнучкий, опосередкований, прихований – скритий, неявний;
- за характером контактів: серед учасників однієї групи, ВНЗ, міста, регіону, держави, різних держав світу;
- за складом учасників проекту: індивідуальний, колективний, парний, груповий, масовий;
- за характером партнерських взаємин між учасниками проектної діяльності: кооперативний, загальний, конкурсний;
- за тривалістю виконання проекту: довготривалий, середньої тривалості – від тижня до місяця, короткостроковий [3].

Метод проектів належить до нетрадиційних методів навчання, він має певні переваги та спроможний забезпечити [2]:

- активність навіть тих студентів, які, як правило, віддають перевагу мовчанню;
- розкриття студентами своїх здібностей, що формує в них впевненість в собі;

- комфортність навчання для студентів, оскільки вони перестають боятися негативної оцінки;
- удосконалення комунікативних навичок студентів, оскільки дає змогу презентувати власний проект;
- розвиток у студентів ряду важливих здібностей (спільного прийняття рішень, творчого професійного мислення тощо);
- розвиток мислення, використання знань у практико-орієнтованій діяльності, залучення студентів до вирішення проблем, максимально наближених до педагогічно-професійних.

На початковому етапі навчання студенти знайомляться з методом проектів як видом роботи. Перед початком роботи над проектом студенти повинні навчитися працювати з літературою, проаналізувати прочитану інформацію, вміти користуватися науковими джерелами, висловлювати власні думки. Таким чином, для реалізації проектної методики необхідна серйозна підготовка.

Під час роботи використання проектної методики вимагає від майбутнього вчителя ефективної підготовки до використання проекту за допомогою спеціально підібраного комплексу вправ та завдань.

На етапі оцінювання здійснюються не тільки контроль засвоєння матеріалу, але й розвиток комунікативної компетенції. В процесі оцінювання викладач повинен надати загальну оцінку проекту, яка стосується змісту, теми, кінцевого результату, активності участі студентів у проекті.

Реалізація будь-якого з проектів здійснюється за такими етапами [3]:

- визначення теми проекту;
- визначення проблеми і мети проекту;
- обговорення структури проекту, складання приблизного плану роботи;
- презентація необхідного мовного матеріалу та передкомунікативна підготовка;
- пошук інформації;
- аналіз зібраної інформації, координація дій різних груп студентів;
- підготовка презентації проекту: відеофільмів, слайдів, постерів, мультимедійних презентацій тощо;
- демонстрація результатів проекту (захист проекту);
- колективне обговорення проекту, експертиза, результати зовнішньої оцінки, висновки.

У навчанні іноземної мови метод проектів став особливо активно застосовуватися в кінці 80-х років ХХ століття. Починаючи з цього часу, провідні видавництва США і Європи випускають методичні посібники з використання методу проектів у викладанні іноземних мов. У вітчизняній практиці викладання іноземних мов метод проектів почав активно використовуватися з кінця 90-х років минулого століття, і нині набуває дедалі більшого поширення.

Досить докладно вивченням використання методу проектів у навчанні іноземної мови займається Є.С. Полат. У своїй роботі «Метод проектів на уроках іноземної мови» вона підкреслює першорядність навчання видам мовленнєвої діяльності в процесі навчання іноземної мови, яка виступає засобом міжкультурної взаємодії. Є.С. Полат говорить про посередницьку роль мови як засобу для «формування і формулювання думки», висуваючи такі засади:

- Необхідність активної усної практики для кожного студента з метою формування умінь і навичок мовленнєвої діяльності і необхідного рівня лінгвістичної компетенції.
- Важливість надання студентам можливості мислити, міркувати над можливими шляхами вирішення проблем з тим, щоб у центрі уваги була думка, а мова виступала у своїй прямій функції – формування і формулювання цих думок.
- Необхідність включення студентів в активний діалог культур, щоб мова сприймалася «як засіб міжкультурної взаємодії».

Даний підхід до навчання, на думку дослідниці, передбачає перенесення акценту «з усякого роду вправ на активну розумову діяльність студентів». Для чого, безумовно, підходить проектна діяльність [6].

У ході роботи над проектом з іноземної мови студенти використовують різні вміння і навички комунікативної діяльності. При відборі необхідної інформації вони вчаться працювати з текстами (виділяти головну думку, вести пошук потрібної інформації в іншомовному тексті), аналізувати та узагальнювати інформацію. У процесі створення проекту відбувається творчий процес генерації ідей, а також безпосереднє спілкування студентів один з одним іноземною мовою [3, 4].

Особливий інтерес представляють запропоновані Є.С. Полат міжнародні телекомунікаційні проекти, в яких за допомогою комп'ютерних телекомунікацій організується спільна проектна діяльність студентів-партнерів з різних країн. Винятковість їх використання у навчанні іноземної мови полягає у створенні мовленнєвого середовища і на його основі створення потреби у використанні іноземної мови на практиці. Учасники подібного проекту в реальності застосовують отримані знання і можуть оцінити всю важливість наявних навичок спілкування [6].

Виділяють наступні характерні особливості проектів, призначених для навчання мови:

- використання мови в ситуаціях, максимально наближених до умов реального спілкування;

- акцент на самостійній роботі студентів (індивідуальної і групової);
- вибір теми, що викликає великий інтерес для студентів і безпосередньо пов'язаної з умовами, в яких виконується проект;
- відбір мовного матеріалу, видів завдань і послідовності роботи відповідно до теми і мети проекту;
- наочне представлення результату.

До цього списку у відповідності зі специфікою предмета «Іноземна мова» можна додати такі характеристики як:

- комунікативна спрямованість проектів;
- пріоритет групової роботи в проектній діяльності;
- підвищення ролі презентаційно-оцінного етапу, на якому відбувається захист проекту і рефлексія.

Загальні риси методу проектів і зазначені специфічні особливості проектної діяльності у навчанні іноземної мови накладають певний відбиток на використання цієї методики у педагогічній практиці. Однак, наявність безперечних переваг і можливостей дозволяє говорити про величезний освітній і виховний потенціал методу проектів для навчання іноземної мови.

Висновки... Отже, метод проектів, будучи особистісно-орієнтованою технологією XXI століття, стає все більш затребуваним в системі освіти, в тому числі з причини його яскраво вираженої творчої, гуманістичної та соціальної спрямованості. У навчально-виховному процесі з гуманітарних дисциплін приділяється велике значення ознайомленню студентів з фаховою інформацією. Не менш важливим є формування у студентів самостійного мислення, вміння робити правильні висновки та застосовувати набуті знання на практиці. У пошуках викладачами нетрадиційних методичних рішень у нагоді стає саме метод проектів, впровадження якого дозволить розвивати студента як творчу особистість та залучати його до активної пізнавальної, професійної та дослідницької діяльності, забезпечить розвиток критичного мислення та високий професійний рівень знань.

Використання методу проектів у навчанні іноземної мови певною мірою зумовлене специфікою навчального предмета і характеризується комунікативною спрямованістю, ситуативною обумовленістю, інтеграцією знань з різних областей, необхідністю відбору мовного матеріалу для роботи і т.д.

Отже, вищезгадані переваги використання методу проектів у викладанні гуманітарних дисциплін не є вичерпаними. Однак, можемо з впевненістю стверджувати, що впровадження методу проектів як інноваційного методу навчання забезпечує підвищення якості викладання та вивчення гуманітарних дисциплін.

Література

1. Арванітопуло Е.Г. Реалізація проектної методики навчання іншомовного спілкування в середній школі / Е.Г.Арванітопуло // Іноземні мови. – 2005. – № 4. – С. 3-11.
2. Геніке Е.А. Как преподавать студентам, которые хотят учиться? / Е.А. Геніке // Вестник высшей школы. – 1999. – № 10. – С. 26-27.
3. Гонтаренко І.С. Формування проектних знань, умінь та навичок студентів за допомогою Інтернет-ресурсів // Вища освіта України. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – 2012 – № 4. – С. 81-87.
4. Гонтаренко І.С. Застосування методу проектів із майбутніми вчителями гуманітарних дисциплін // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Ялта. – 2013 – № 39. – С. 198-203.
5. Полат Є.С. Метод проектів на уроках іноземної мови / [Електронний ресурс] // <http://distant.ioso.ru/library/publication/iaproj.htm>
6. Полат Є.С. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти [Текст] / Є.С. Полат. – М. : Видавничий центр «Академія», 2003. – 272 с.

Анотація

У статті аналізуються зміст і переваги застосування методу проектів з метою підвищення ефективності викладання та вивчення гуманітарних дисциплін, обумовлюється необхідність його впровадження як такого, що ефективно розкриває потенціал студентів, їх інтелектуальні, творчі якості.

Аннотация

В статье анализируются содержание и преимущества применения метода проектов с целью повышения эффективности преподавания и изучения гуманитарных дисциплин, обусловлена необходимость его внедрения как средства для раскрытия потенциала студентов, их интеллектуальных, творческих качеств.

Summary

The article analyses the content and advantages of applying the project method in order to advance the effectiveness of teaching and learning humanities, stimulates the necessity of introducing the method since it reveals the students' intellectual, creative potential and qualities.

Ключові слова: метод, проект, майбутній вчитель, іноземна мова.

Ключевые слова: метод, проект, будущий учитель, иностранный язык.

Key words: method, project, teacher-to-be, foreign language.

Подано до редакції 15.10.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Костіковою І.І.

УДК 378.14: 372.857

© 2013

Грицай Н.Б.

РОЗВИТОК МЕТОДИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЯКІСНОЇ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку системи освіти України особливої уваги потребує проблема підготовки педагогічних кадрів. Вітчизняній школі потрібен учитель нової генерації, самостійний і компетентний, креативний і харизматичний, здатний до нетрадиційних рішень, справжній “майстер своєї справи”, носій високого професіоналізму. Майстерність учителя безпосередньо пов’язана з його творчими здібностями, педагогічним талантом, безперервною самоосвітою, самоаналізом, вдосконаленням професійної діяльності та самовдосконаленням.

Проте результати наукового пошуку дають підстави стверджувати, що випусники вищих навчальних закладів у більшості випадків не вміють самостійно і творчо застосовувати теоретичні знання у шкільній практиці. Випусник вищого педагогічного навчального закладу, отримавши відповідну підготовку, здобуває систему знань з фахових дисциплін, проте це не гарантує творчого застосування їх на практиці. Відтак, професійна діяльність багатьох педагогів-практиків відзначається стереотипами та методичними штампами. Отже, на сьогодні об’єктивною є суперечність між сучасними потребами суспільства у творчих фахівцях і недостатнім забезпеченням розвитку педагогічної творчості майбутніх педагогів у системі професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Проблему професійної підготовки майбутніх педагогів різнобічно висвітлено в наукових дослідженнях О.Абдуліної, С.Архангельського, А.Алексюка, Ю.Бабанського, І.Богданової, А.Бойко, В.Бондаря, О.Глузмана, В.Гриньової, М.Євтуха, Н.Кузьміної, В.Кузя, В.Лозової, О.Мороза, І.Підласого, О.Савченко, В.Сластьоніна, Л.Хомич, М.Ярмаченка та ін.

Психологічні аспекти творчості досліджували Г. Айзенк, Д. Богоявленська, Л.Виготський, Я.Пономарьов, В.Роменець, С.Рубінштейн, А.Брушлинський, О.Леонтьєв, В.Моляко, В.Рибалка та ін.

Педагогічну діяльність як творчий процес розглядали в своїх працях Ш.Амонашвілі, С.Лисенкова, А.Макаренко, В.Сухомлинський та ін.

Особливостям педагогічної творчості присвячено роботи В.Андрєєва, В.Загвязинського, І.Зязюна, В.Кан-Калика, Н.Кічук, Н.Кузьміної, М.Нікандрова, М.Поташиника, І.Раченка, В.Сластьоніна, С.Сисоевої та ін. Проблему формування творчої індивідуальності майбутніх педагогів вивчали С.Величко, Л.Мільто, Г.Мешко, О.Мешко, Н.Побірченко, О.Пехота, С.Сисоева, М.Чобітько та ін.

Сутність методичної творчості та розвиток креативності майбутніх учителів літератури ґрунтовно досліджено в дисертації О.Куцевол. Проте проблема розвитку методичної творчості майбутнього вчителя біології в системі його методичної підготовки ще не була об’єктом окремого наукового пошуку.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у з’ясуванні сутності та значення методичної творчості майбутніх учителів біології в системі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження... Загальновідомо, що виховати творчу особистість може лише творчий учитель. Творчість – це найвища форма активності людини; діяльність, спрямована на розроблення й створення нового.

У великому тлумачному словнику зазначено, що творчість – це “діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей” [1, с. 1435]. Творча діяльність не має стандартів, шаблонів, вона є виявом індивідуальності людини, її особистісних якостей. Звичайно, неможливо навчити творчості, але потрібно створити передумови для творчої праці, передбачати в структурі навчальної діяльності умови для розвитку пізнавальної активності майбутнього педагога.

Погоджуємося із твердженням О.Куцевол про те, що “праці вчителя іманентно притаманний творчий характер, оскільки в реальному педагогічному процесі не буває абсолютно однакових ситуацій, що зумовлює потребу творчого пошуку й імпровізації” [8, с. 16]. З огляду на це необхідно з’ясувати сутність поняття “педагогічна творчість”. Результати наукового пошуку свідчать про наявність різних підходів до визначення цієї категорії. У словнику С. Гончаренка зазначено: “Творчість педагогічна – оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання і навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду” [2, с. 326].